

СКРІНШОТ ЯК ДОКАЗ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

SCREENSHOT AS EVIDENCE IN CIVIL JURISDICTION THROUGH THE PRISM OF LAW ENFORCEMENT AND COURT PRACTICE

Жушман М.В., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Глобалізаційні процеси пов'язані з цифровізацією багатьох сфер суспільного життя, сприяли появі нових способів взаємодії та передавання інформації і, відповідно, нових способів фіксації такої взаємодії та передавання інформації. Відносно новим способом фіксації інформації із сучасних «гаджетів» (телефону, смартфона, планшета, ноутбука тощо) є скріншот, який дає змогу за долю секунди зафіксувати з пристрою інформацію, виведену на екран, і зберегти її. Цей спосіб фіксації набуває все більшої актуальності та є, беззаперечно, затребуваним правозастосовною практикою. Скріншот як спосіб фіксації інформації широко використовується в різних сферах, зокрема й під час реалізації права на судовий захист у процесі розгляду та вирішення цивільних справ.

Серед науковців-процесуалістів відсутній однозначний підхід до питання про застосування такого засобу доказування як скріншот. Дискусія щодо допустимості використання скріншоту як доказу у цивільних справах, а також віднесення його до певного виду доказів, письмового, речового чи електронного, актуальна і заслуговує на окреме дослідження.

Основною проблемою використання скріншотів як доказів у суді є відсутність достатнього нормативного регулювання, яке б закріплювало визначення скріншоту та вимог, що висуваються до таких доказів.

В статті розглянуто деякі аспекти проблеми подання та оцінки скріншоту як електронного доказу в процесі розгляду та вирішення цивільних справ. Використовуючи доктринальний підхід, автор аналізує сформовані поняття про сутність такого виду доказу як скріншот, процесуальні вимоги щодо його подання та оцінки.

Проаналізована судова та правозастосовна практика показує різне розуміння судами сутності та особливостей скріншоту як електронного доказу. В одних випадках він ототожнюється із фотографією, в інших – із засобом підтвердження іншого доказу. Зроблено висновок про необхідність законодавчого врегулювання спірних питань щодо такого доказу як скріншот з метою підвищення ефективності процедури доказування та доступності правосуддя загалом.

Ключові слова: електронні докази, скріншот, оцінка доказів, судова практика, засоби доказування, електронний документ.

Globalization processes are associated with the digitization of many spheres of social life, have contributed to the emergence of new ways of interaction and information transfer and, accordingly, new ways of recording such interaction and information transfer. A relatively new way of capturing information from modern "gadgets" (phone, smartphone, tablet, laptop, etc.) is a screenshot, which allows you to capture the information displayed on the screen from the device in a fraction of a second and save it. This method of fixation is becoming more and more relevant and is undoubtedly a popular law enforcement practice. A screenshot as a way of recording information is widely used in various fields, in particular, during the exercise of the right to legal protection in the process of consideration and resolution of civil cases.

Among proceduralists, there is no unambiguous approach to the question of using such a means of proof as a screenshot. The discussion regarding the admissibility of using a screenshot as evidence in civil cases, as well as its classification as a certain type of evidence, written, tangible or electronic, is relevant and deserves a separate study.

The main problem with the use of screenshots as evidence in court is the lack of sufficient regulatory regulation that would fix the definition of a screenshot and the requirements for such evidence.

The article considers some aspects of the problem of submitting and evaluating a screenshot as electronic evidence in the process of consideration and resolution of civil cases. Using a doctrinal approach, the author analyzes the concepts formed about the essence of such a type of evidence as a screenshot, procedural requirements for its submission and assessment.

The analyzed judicial and law enforcement practice shows different understanding by the courts of the essence and features of the screenshot as electronic evidence. In some cases, it is identified with a photograph, in others – with a means of confirming another piece of evidence. It was concluded that there is a need for legislative settlement of disputed issues regarding such evidence as a screenshot in order to increase the effectiveness of the evidence procedure and the availability of justice in general.

Key words: electronic evidence, screenshot, evaluation of evidence, case law, means of proof, electronic document.

Актуальність теми. Цифровізація сучасного суспільства, продиктована глобальними перетвореннями як в Україні, так і в усьому світі, сприяла появі нових способів взаємодії та передавання інформації і, відповідно, нових способів фіксації такої взаємодії та передавання інформації. Одним із поширених нових способів фіксації інформації із сучасних гаджетів (телефону, смартфона, планшета, ноутбука тощо) є скріншот, який дає змогу за долю секунди зафіксувати з пристрою інформацію, виведену на екран, і зберегти її. Зазначений спосіб фіксації широко використовується в різних сферах, зокрема й під час реалізації права на судовий захист у процесі розгляду та вирішення спорів.

Сучасний етап розвитку технологій і активний перехід на цифровий формат спілкування в інтернеті, наявність величезної кількості месенджерів та інших додатків для обміну повідомленнями, зробили неминучим підвищений інтерес до використання так званих «нових доказів» – знімків екрана, роздрукованих копій інтернет-сторінок, відео та аудіофайлів, і можливість їх подання до суду

для підтвердження фактичних даних, що мають значення для вирішення справи по суті.

Разом з тим, матеріально-технічна та правова природа скріншоту як виду електронного доказу відрізняє його від інших типових доказів. Це породжує необхідність вироблення спеціальних критеріїв для його подання та оцінки. Аналіз існуючої судової та правозастосовної практики є одним із кроків до формування таких критеріїв.

Аналіз наукових публікацій. Дослідження особливостей скріншоту як окремого, особливого виду електронних доказів було предметом наукових досліджень низки вітчизняних та зарубіжних вчених-процесуалістів, зокрема, слід виділити праці К. Б. Дрогозюк, О. С. Заріцької, М. Д. Заріцького, Я. Л. Коломієць, О. А. Т. Лавренчук, Л. Тарасенко та ін. Разом з тим, практика правозастосування формується з кожним днем, з'являються цікаві наукові та практичні погляди на той чи інший засіб доказування, що породжує актуальність та необхідність подальшого дослідження проблематики.

Метою статті є оцінка особливостей скріншоту як допустимого та належного доказу в аспекті судової та правозастосовної практики.

Вклад основного матеріалу. До традиційних засобів доказування у цивільному судочинстві належать показання свідків, письмові та речові докази, висновки експертів (ст. 76 ЦПК України) [12]. Однак, із повсюдним впровадженням сучасних інформаційно-комунікативних технологій в різноманітні сфери життєдіяльності почали з'являтися нові засоби доказування, в основному, у формі електронних доказів. Одним із видів електронних доказів є скріншот.

В доктрині цивільного процесуального права серед науковців-процесуалістів відсутній однозначний підхід з приводу застосування такого засобу доказування як скріншот. Дискусія щодо допустимості використання скріншоту як доказу у цивільних справах, а також віднесення його до певного виду доказів, письмового, речового чи електронного, актуальна і заслуговує на окреме детальне вивчення.

Основною проблемою використання скріншотів як доказів у суді є відсутність нормативного регулювання, яке б закріплювало визначення скріншоту та вимог, що висуваються до таких доказів. Наслідками законодавчої прогалини є відсутність спеціальних критеріїв оцінки обговорюваного типу доказів.

Як справедливо зазначає К. Б. Дрогозюк, основною проблемою правозастосування розглядуваного засобу доказування є відсутність законодавчого визначення поняття «скріншот», оскільки жоден із процесуальних кодексів, ні ЦПК України, ні КПК України, ні КАС України, ні ГПК України досі не містить будь-якої згадки про такий вид доказу [2]. Такий факт важко назвати позитивним, оскільки, як слушно зазначає О. С. Заріцька, однією з основних властивостей права є визначеність юридичних норм, відсутність такої визначеності веде до свавілля [5, с. 104].

Відповідно до визначення із Вікіпедії, screenshot (з англ.) означає «знімок екрана», зображення, отримане пристроєм, яке показує в точності те, що бачить користувач на екрані монітора [6]. Якщо бути більш точним, то скріншот – це знімок усього екрана або його фрагмента цифрового пристрою (комп'ютера, планшета, ноутбука, смартфона тощо). Я. Л. Коломієць визначає скріншот як зображення, отримане комп'ютером, що показує в точності те, що бачить користувач на екрані монітора або іншого візуального пристрою виведення (як правило, без курсору «миші») у конкретний момент часу [7, с. 173]. Л. Тарасенко визначає скріншот як багатокомпонентний засіб доказування, що має невизначену правову природу, причому компоненти скріншоту (аудіо-повідомлення, відеозапис, фотографія, текст, файл) можуть досліджуватися судом самостійно самі по собі [11, с. 138].

Узагальнюючи вищевикладені визначення, видається можливим зробити висновок, що скріншот – це знімок екрана, зроблений спеціальною програмою, встановленою на цифровому пристрої (планшеті, комп'ютері, смартфоні та іншому пристрої), що відображає те, що було виведено на екран такого пристрою. Можна виділити два види скріншоту: повний і фрагментарний. Повний скріншот передбачає, що зроблено знімок всього екрана з цифрового пристрою, без видалення будь-якої інформації; фрагментарний – знімок тільки частини екрана з цифрового пристрою.

Необхідно зазначити, що скріншот – це не фотографія, незважаючи на те що в деяких визначеннях основний акцент робиться на знімку. Між фотографією і скріншотом є істотні відмінності.

Перша відмінність полягає в тому, яким чином робиться знімок. Скріншот робиться за допомогою спеціальних програм і функцій цифрового пристрою, а фото-

графія – з використанням фотоапарата. Друга відмінність: якість скріншота – стовідсоткова передача зображення, під час зйомки фотокамерою знімок може спотворити зображення, він може вийти змазаним тощо. Третя відмінність у тому, що скріншот – це завжди виключно знімок усього екрана або його фрагмента цифрового пристрою, за допомогою фотоапарата ж можна зробити знімок будь-якого об'єкта навколишнього середовища. Четвертою відмінною рисою скріншоту від фотографії є матеріал, на якому вони роздруковуються. Скріншот, як правило, роздруковують на папері, призначеному для принтера, а фотографію – на спеціальному папері для фотографій [7, с. 174].

Використання фотографій як доказів у цивільних справах давно відомо судовій практиці. У судів не викликає питань до клопотань сторін про долучення до матеріалів справи фотографій, що відображають ті чи інші події або обставини, які мають істотне значення для справи. Головною умовою допустимості використання фотографій як належних доказів є не тільки вказівка, де, ким і за яких умов зроблено ці знімки, а й надання до суду першоджерела (бажано на цифровому носії) для зіставлення дати і часу знімка.

Використання скріншоту як доказу у цивільних справах з'явилася відносно недавно. Унікальність такого доказу полягає в тому, що він дає змогу оперативно зафіксувати якийсь факт (наприклад, факт поширення недостовірної інформації в мережі Інтернет, факт незаконного розміщення відеоматеріалу в Інтернеті тощо). Переваги від такого засобу доказування очевидні. Разом з тим, суди не поспішають виносити рішення лише на основі таких доказів, більше того, намагаються не посилатися на них у мотивувальній частині рішення.

Зважається, що для прийняття скріншота як доказу достатньо пред'явити в суд на огляд першоджерело (тобто цифровий пристрій, з екрана якого зроблено знімок), тобто мають застосовуватися ті самі правила, що й щодо письмових доказів: до суду надаються копії документів, а на огляд надаються оригінали. Наприклад, надавши до суду телефон або планшет, з екрана якого було зроблено знімок, і відкривши файл, який має значення для вирішення спору по суті, суд може переконатися в ідентичності зображення скріншоту і долучити до матеріалів такий доказ. У разі коли інформація може бути видалена іншою особою, наприклад, коли її було поширено в мережі Інтернет, то тут потрібне застосування заходів із забезпечення доказів [8].

У зв'язку із цим, скріншот, в процесуальному аспекті, не являється «ідеальним» доказом, оскільки останній забезпечує фіксацію інформації (зображення) лише у конкретний момент часу.

Можливість використання скріншотів як доказів прямо впливає із положень ст. ст. 76, 100 Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК України). При цьому, в переліку електронних доказів, скріншот не виділений як окремий вид, це пов'язано із його складною матеріально-технічною природою. Скріншот поєднує в собі ознаки декількох видів електронних доказів: текстового повідомлення, графічного зображення, фотографії тощо.

Традиційно електронні докази в цивільному процесі ототожнюють з електронними документами у вигляді електронного образу паперового документа створеного в електронному вигляді або його копії засвідченої за допомогою електронного цифрового підпису (ч. 2 ст. 100 ЦПК) [12]. Скріншот, в даному аспекті, не є типовим видом електронного доказу, оскільки надати копію скріншота фактично неможливо, як і не можливо її засвідчити електронним підписом.

На відміну від електронного документа скріншот не містить обов'язкових реквізитів, засобів автоматичного засвідчення, а тому потребують зовнішнього засвідчення при поданні до суду як доказу. Водночас засвідчення

скріншотів нотаріусом у порядку забезпечення доказу не гарантує достовірність його змісту, оскільки на момент роздрукування скріншоту та співставлення його з екраном мобільного пристрою зацікавленого учасника процесу кількість повідомлень та їхній зміст може бути змінений. Достовірність такого доказу може бути спростована в судовому розгляді шляхом представлення іншого складу листування опонентом особи, яка подає до суду скріншот. Наразі використання незавіренних скріншотів у процесі доказування умовно придатне і допускається суддями за умови, якщо інша сторона не заперечує зміст та авторство повідомлень.

Скріншоти сайтів не завжди визнаються належними доказами з кількох причин: не зазначено адресу сайту, дату отримання скріншота, немає підпису уповноваженої особи, сторона має технічну можливість змінювати контент. Таким чином, подання до суду скріншотів листування, Інтернет-сторінок, інших матеріалів зумовлено фіксацією додаткової технічної інформації, що може мати доказове значення в цивільному процесі. До неї належать метадані, лог-файли сервера провайдера, лог-файли хостинг-провайдера, звіти пошукових систем, статистичні інтернет-сервіси, інформація, що характеризує особливості функціонування домену в Інтернеті тощо.

Нині сфера юридичних послуг збагатилася пропозицією щодо онлайн-засвідчення скріншотів за допомогою софт-програм. Програмісти ведуть активну роботу з розробки різних софт-програм, які мають у своєму функціоналі засвідчення електронних документів. Наприклад, WHOIS – інструмент запитів і відповідей на основі веб-переглядача, який шукає загальнодоступні відомості про реєстрацію та делегування доменного імені в різних загальнодоступних базах даних. База даних доменів WHOIS дає користувачам можливість швидко та легко перевірити важливу інформацію про певне доменне ім'я, включаючи статус реєстрації, відомості про право власності та актуальність інформації про реєстранта. Сервіс WHOIS дає змогу правильно засвідчити (зафіксувати) вміст сайту для суду. Під час огляду інформації робота виконує запит даних про власника домену, перевіряє доступність сторінки, яка оглядається, відкриває задану сторінку в інтернеті та робить її знімки, які форматує під формат А4 і формує підсумковий документ – протокол автоматизованого огляду. Сервіс пропонує засвідчити файли з листування через всі месенджери, записати файли, голосові повідомлення і відео з листування на диск, або окремо засвідчити відеофайли. Творці програми просують ще один сервіс програмного комплексу мобільний застосунок ShotApp, що забезпечує зняття скріншотів, відео та фотографій на смартфонах з подальшим формуванням письмового доказу – протоколу для його подання до суду або досудового врегулювання спору. Подібне програмне забезпечення, безсумнівно, відповідає потребам судової практики [13].

Наразі документи отримані за допомогою даного програмного забезпечення не отримали визнання як офіційний спосіб засвідчення електронних доказів і за своєю значущістю не мають пріоритету перед іншими електронними доказами, незважаючи на те, що їхня мета – підтвердити самостійний доказ. Названі допоміжні способи фіксації прямих електронних та похідних від них доказів не виключають право судді під час підготовки справи до судового розгляду або під час судового розгляду провести огляд копій сторінок сайтів у мережі Інтернет. Крім того, викликає сумніви саме походження програмного забезпечення з точки зору можливості його використання для цілей вітчизняного правосуддя.

Крім цього, дослідження скріншотів листування, здійсненого через месенджери, ускладнюється частою багатокomпонентністю цього доказу. Не секрет, що сторони в неформальному листуванні використовують смайли

(електронну мову емоції, що передає емоції автора повідомлення), фотографії подій, місць, товарів, результатів виконаних робіт і послуг, а також особисті зображення, файли різного формату, відкриття яких передбачає установку на мобільний пристрій відповідного застосунок для їхнього прочитання, аудіо-повідомлення, відеозаписи, музичні файли. Під час роздрукування скріншот аудіо-повідомлення має вигляд звукової доріжки, відеозапису – нечіткої картинки, а прикріплений файл – піктограми, що символізує документ певного формату. Жоден з елементів листування в цьому випадку не активується без використання технічних пристроїв. Таким чином, скріншот як доказ, що містить письмову та іншу інтерактивну інформацію, під час відтворення на паперовому носії стає обмежено інформативним. Мабуть, найуспішніше як самостійний елемент листування досліджуються фотографії, які роздруковуються поряд із текстовими повідомленнями. З точки зору правової природи, цей доказ не може бути однозначно охарактеризовано в порядку ст. 76 ЦПК України, оскільки містить сукупність засобів доказування. Звідси виникають питання щодо порядку дослідження складних доказів невизначеної правової природи, якими є скріншоти.

Спроби повсюдного використання скріншотів як доказу в суді не могли залишитися поза увагою вищого органу правосуддя. Верховний Суд роз'яснив, що допустимими доказами є, зокрема, зроблені і завірені особами, які беруть участь у справі, роздруковані матеріали, розміщені в інформаційно-телекомунікаційній мережі (скріншот), із зазначенням адреси інтернет-сторінки, з якої зроблено роздрукування, а також точного часу її отримання. Такі роздрукування підлягають оцінці судом під час розгляду справи нарівні з іншими доказами (Постанова Верховного Суду від 13.10.2021 у справі № 923/1379/20) [4].

На скріншоти поширюються загальні вимоги до доказів, що діють для того чи іншого судового процесу, зокрема, належність, допустимість і достовірність. Так, скріншот повинен мати інформацію щодо предмета доказування, інформацію про дату і час його отримання, найменування сайту, приналежність заявнику, містити дані про особу, яка здійснила його виведення на екран та подальшу роздрукування, програмне забезпечення і використану комп'ютерну техніку [14].

Тепер розглянемо практичний аспект використання та оцінки скріншотів як засобу доказування в вітчизняній правозастосовній та судовій цивілістичній практиці.

Відразу варто відмітити, що суди по-різному підходять до питання про те, чи є скріншот належним та допустимим доказом.

Як правило, скріншот виступає зовнішньою формою (зображенням) для подання інших електронних доказів: електронного листування, інформації з веб-сторінок тощо. Складність визнання такої форми допустимим доказом пов'язана із недодержанням встановленої законом форми для подання електронних доказів, зокрема, відсутністю електронного цифрового підпису. Як зазначалось вище, це пов'язано із технічними особливостями скріншоту як засобу доказування. Так, скріншот електронного листа без обов'язкових реквізитів передбачених спеціальними нормативно-правовими актами, що встановлюють вимоги до електронних документів, зокрема Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» та Законом України «Про електронні довірчі послуги», не є належним доказом у справі (Постанова КС ВС від 24.09.2019 року у справі № 922/1151/18) [4]. Скріншот електронного листування не може виступати копією електронного документа, оскільки не містить електронного підпису, і не є електронним документом в розумінні ч. 1 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», оскільки така копія не дає змогу ідентифікувати особу відправника, і вона

не захищена від втручання та виправлення (Постанова КЦС ВС від 19.01.2022 року у справі № 202/2965/21; від 25.05.2022 р. у справі № 457/1153/20) [4].

В іншій справі суд не визнає належність та допустимість скріншоту листування в соціальній мережі, оскільки в останній може зареєструватись будь-хто під будь-яким іменем. Цікавою є позиція суду про те, що достовірність доказу не можливо встановити через відсутність технічної можливості: сервери з інформацією соціальної мережі «Вконтакте» недоступні, що унеможливило встановити факт та час поширення інформації фіксованої за допомогою скріншоту (Постанова Дніпровського апеляційного суду від 19.05.2021 р. у справі № 201/6130/19) [4].

Цікавою є позиція суду в аспекті ототожнення скріншоту з електронним документом, факт відправлення якого підтверджується скріншотом. Так, задовольняючи касаційну скаргу, суд будує свою позицію на тому, що згідно ст. 11 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документ вважається одержаним адресатом з часу надходження авторові повідомлення в електронній формі від адресата про одержання цього електронного документа автора, якщо інше не передбачено законодавством або попередньою домовленістю між суб'єктами електронного документообігу; уразі ненадходження до автора підтвердження про факт одержання цього електронного документа вважається, що електронний документ не одержано адресатом [10]. Враховуючи те, що такого підтвердження не відбулось, суд вважає наданий скріншот відправлення електронного листа неналежним доказом (Постанова КЦС ВС від 21.12.2022 р. у справі № 299/2706/20) [4]. Тобто в даному випадку, суд досліджує скріншот не як окремий доказ по справі, а як засіб підтвердження належності іншого електронного доказу.

Цікавою є також позиція суду щодо належного відповідача у випадку, коли позовні вимоги позивача ґрунтуються на основі скріншоту тексту, автор якого достовірно не відомий або місце його знаходження/перебування встановити не можливо. В такому випадку належним відповідачем є власник веб-сайта, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації (Постанова КЦС ВС від 14.12.2022 р. у справі № 454/2743/19) [4].

Що стосується скріншотів веб-сторінок, то суди при їх оцінці виходять із наступного. Особа, яка подає такий доказ повинна підтвердити його належність та допустимість. Тобто необхідно підтвердити, що на веб-сторінці станом на конкретний момент часу було розміщено певну інформацію. При цьому потрібно довести, що ця веб-сторінка належить саме стороні спору (Постанова КЦС ВС від 07.07.2021 р. у справі № 587/2051/18) [4].

Існує позитивна практика, коли суди приймають скріншоти у якості доказів у справі. Зазвичай це відбувається в ситуації, коли інша сторона не заперечує факт ведення листування, або справа стосується особливо чутливих сфер життя, коли отримати докази іншим шляхом неможливо або є небезпечним для життя та здоров'я (Постанова КЦС ВС від 13.07.2020 р. у справі № 753/10840/19) [4]. В іншій справі рішення судів повністю ґрунтувались на основі оцінки скріншотів коментарів в соціальній мережі Instagram. Суди визнали скріншоти належним та допустимим доказом для аналізу інформації, яка містилась на них (Постанова КЦС ВС від 09.06.2023 р. у справі № 344/7016/21) [4].

Цікавою є й практика судів стосовно дослідження скріншоту як копії електронного документа без її засвід-

чення. Так, ч. 2 ст. 100 ЦПК закріплює імперативну вимогу згідно якої електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним підписом [12]. В силу того, що скріншоти фізично не можливо засвідчити електронним підписом, суди в низці справ визнають скріншоти належними та допустимими доказами без такого засвідчення посилаючись на те, що інша сторона по справі не ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу (Постанова КЦС ВС від 20.01.2021 р. у справі № 922/51/20) [4]. Не є порушенням норм процесуального права нездійснення дослідження оригіналу електронного доказу за наявності в матеріалах справи паперових копій цих доказів та за відсутності обґрунтованих сумнівів у їх відповідності оригіналу (Постанова КЦС ВС від 28.04.2021 р. у справі № 234/7160/20; від 18.06.2021 р. у справі № 234/8079/20; від 28.12.2022 р. у справі № 553/244/22) [4].

Цікавими є й випадки визнання скріншотів належними та допустимими доказами в правозастосовній практиці. Так, Антимонопольний комітет України в одній із справ визнав скріншот, який був чи не єдиним доказом по справі, належним доказом з метою недопущення порушень прав споживачів шляхом публікації недійсної публічної оферти в мережі Інтернет. Щоправда, пізніше рішення АМКУ було скасовано всіма трьома судовими інстанціями, враховуючи те, що за основу для його прийняття взято фактичні дані, які мають імовірнісний характер, оскільки ґрунтуються на припущеннях, а не на беззаперечно встановлених фактах (Постанова КГС ВС від 11.02.2021 р. у справі № 910/9230/19) [15].

Разом з тим, варто відмітити, що визнання скріншотів допустимим та належним доказами, як правило, поодинокі випадки в судовій практиці. В переважній більшості випадків суди відхиляють такі докази враховуючи те, що останні не дозволяють визначити справжність та достовірність інформації фіксованої за їх допомогою (Постанова КЦС ВС від 19.01.2022 р. у справі № 202/2965/21, Постанова КЦС ВС від 27.11.2019 р. у справі №667/266/15-ц) [4].

Висновки. Ввищезазначене дає змогу зробити висновок про те, що такий вид електронного доказу як скріншот потребує подальшого дослідження та більш детального закріплення на рівні галузевого процесуального законодавства. Законодавець повинен передбачати чіткі критерії щодо оформлення та закріплення такого доказу як скріншот, тим самим внести ясність у правозастосовну практику. На сьогоднішній день скріншот є одним із найбільш затребуваних засобів доказування, що зумовлює подальшу значущість досліджень у цьому напрямі.

Враховуючи проаналізовану судову та правозастосовну практику, як висновок можна зробити наступні рекомендації щодо використання скріншоту як засобу доказування в цивільному судочинстві:

- скріншоти не повинні бути єдиним засобом доказування у справі, фактичні дані повинні бути підтвердженні й іншими доказами;
- доцільним вважається стороннє затвердження достовірності інформації, яка міститься на скріншотах уповноваженими суб'єктами – органами державної влади, органами місцевого самоврядування, нотаріусами тощо;
- слід використовувати спеціальні сервіси автоматичної фіксації вмісту веб-сторінки на кшталт InternetArchive чи Google Global Cache – фактично такі сервіси підтверджують оригінальність інформації на скріншоті знятої в певний момент часу;
- рекомендується вести листування в застосунках, які унеможливають корекцію чи видалення повідомлень. Основна гарантія – використання електронного підпису.

ЛІТЕРАТУРА

1. Визнання як доказу форми електронного листування за допомогою месенджерів. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2023/05/14/vyznannya-yak-dokazu-formy-elektronного-lystuvannya-za-dopomogoyu-mesendzheriv/> (дата звернення: 28.07.2023).

2. Дрогозюк К.Б. Screenshot як один із засобів доказування у цивільному процесі України. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10286/Drogozук%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%202_2017-38.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 28.07.2023).
3. Дрогозюк К.Б. Способи фіксації електронних доказів, отриманих із соціальних мереж, у цивільному процесі України. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 74–84.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 28.07.2023).
5. Заріцька О.С., Заріцький М.Д. Фіксація електронних доказів, отриманих в мережі Інтернет у цивільному процесі. *Вісник ЛТЕУ, Юридичні науки*. 2021. № 10. С. 103–107.
6. Знімок екрана. Матеріал з Вікіпедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%BA_%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0/ (дата звернення: 28.07.2023).
7. Коломієць Я.Л., Александрова А.О., Циганенко К.О. Особливості використання скріншотів в цивільному процесі як електронних засобів доказування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 172–177.
8. Лавренчук Т. Аудіо-, відео-, скріни: труднощі доказування. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/audio-video-skrini-trudnoshchi-dokazuvannya-.html> (дата звернення: 28.07.2023).
9. Про електронні довірчі послуги: закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 45, ст. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n534> (дата звернення: 29.06.2023).
10. Про електронні документи та електронний документообіг: закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 36, ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 29.06.2023).
11. Тарасенко Л. Правовий режим веб-сторінки. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2017. № 65. С. 134–144.
12. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40–41, 42, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8001> (дата звернення: 28.07.2023).
13. Чи є скріншот належним та допустимим доказом у суді. URL: https://protocol.ua/ua/chi_e_skrinshot_nalegnim_ta_dopustimim_dokazom_u_sudii/ (дата звернення: 28.07.2023).
14. Чи може скріншот повідомлень з телефону бути доказом у справі. URL: https://sud.ua/ru/news/publication/211069-chi-mozhe-skrinshot-povidomlen-z-telefonu-buti-dokazom-u-spravi#google_vignette (дата звернення: 28.07.2023).
15. Чи можна використовувати скріншоти як доказ у суді? URL: <https://cedem.org.ua/consultations/skrinshoty-yak-dokaz-u-sudii/> (дата звернення: 28.07.2023).